

Archeologische wandeling Elst-Amerongen

Lengte 7,8 km / verkorte kinderroute 4,2 km

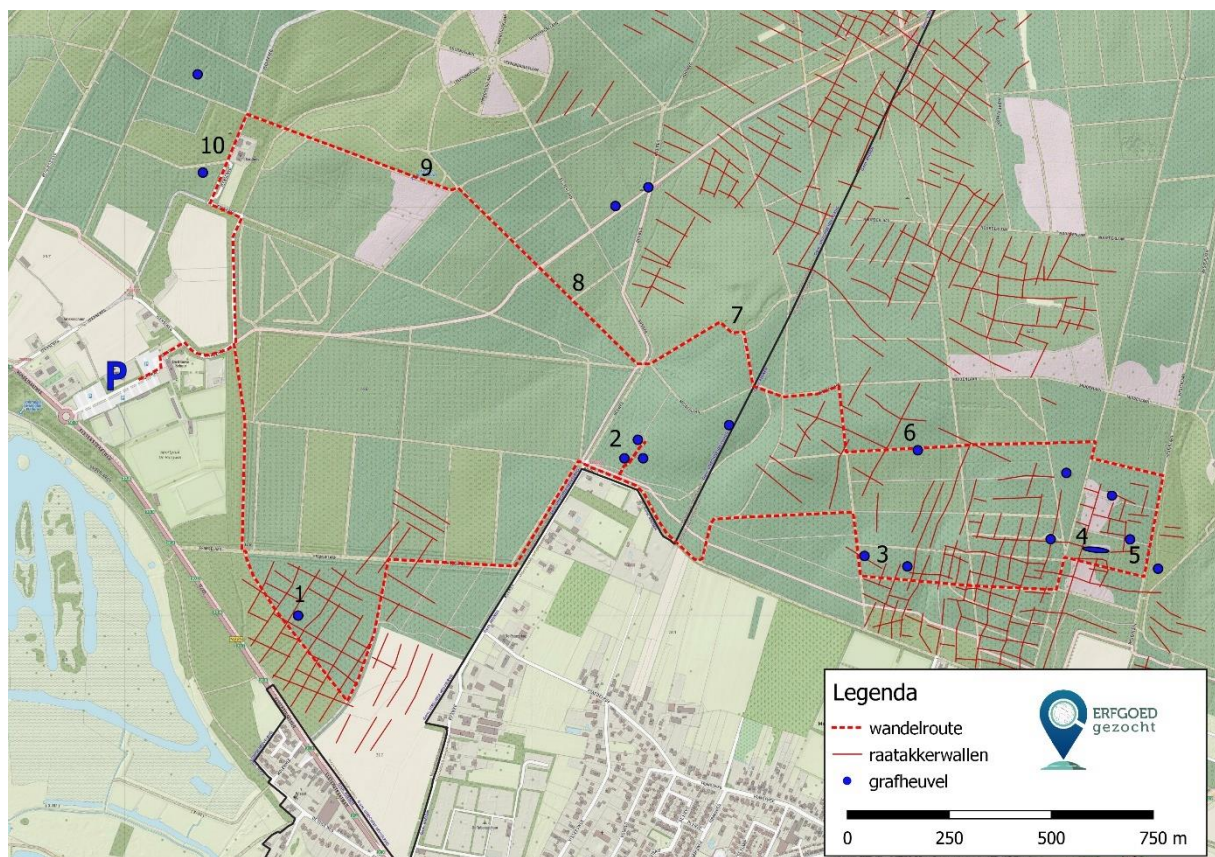
Start: parkeerplaats *de Groene Entree*, Burgwal, Amerongen (P)

Als u de verkorte kinderroute van 4 km loopt dan kunt u de route-app van het IVN gebruiken: <https://www.ivn.nl/routes/id:2716&locatie:amerongen&result:kinderroute-utrechtse-heuvelrug>.

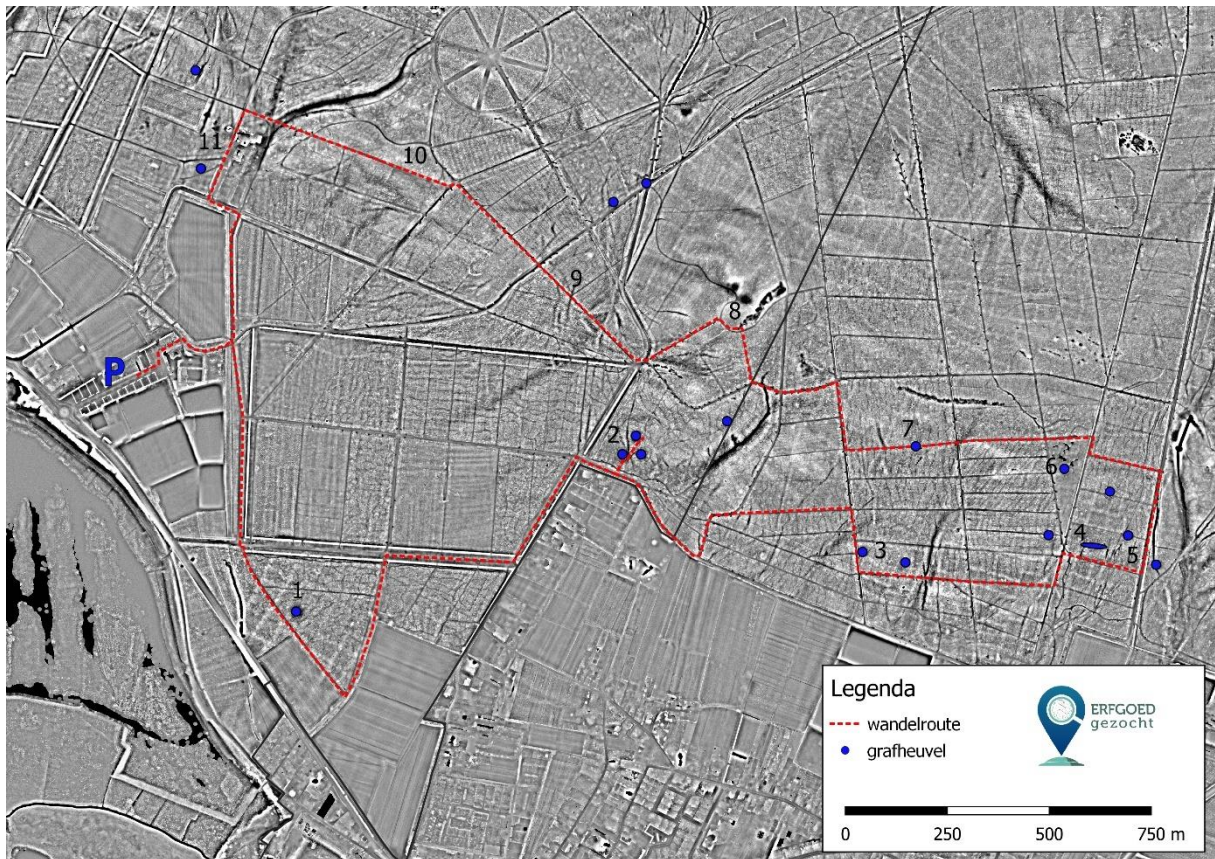
Deze is speciaal op kinderen gericht en bevat opdrachten en spelletjes. De lange route is natuurlijk op verschillende plaatsen in te korten.

De route loopt over onverharde paden door het natuurgebied van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Blijf op de paden en respecteer de natuur en het cultureel erfgoed.

Deze wandeling is gemaakt door het Erfgoed Gezocht project ter gelegenheid van de Nationale Archeologiedagen 2021. De wandeling richt zich met name op de archeologische structuren zoals die door de burgerwetenschappers van het Erfgoed Gezocht project zijn ontdekt, nl. grafheuvels, raatakkers of Celtic fields en karrensporen. De Erfgoed Gezocht deelnemers speurden op hoogtekaarten gemaakt door het Actueel Hoogtebestand Nederland. Deze hoogtebeelden worden als leidraad gebruikt in deze wandeling.

Bij deze wandeling staat de routebeschrijving *cursief en in blauw* gedrukt. De basisinformatie staat in *blauw* weergegeven. Wil u meer weten dan kunt u de zwart gedrukte tekst en de daar gegeven verwijzing raadplegen.

Route op het 'Local Relief Model' gemaakt voor Erfgoed Gezocht, wit is hoog en zwart is laag.

Vanaf de parkeerplaats lopen we richting het bos. Aan het eind van de parkeerplaats komt u een aantal informatiepanelen tegen die de geschiedenis, flora en fauna en ontstaansgeschiedenis van de Utrechtse Heuvelrug toelichten.

Aan de rand van het bos slaan we rechtsaf en volgen het pad in zuidelijke richting.

1 Grafheuvel en raatakkers

We lopen hier door een deel van het raatakkercomplex van de Elsterberg. Raatakkers, ook wel Celtic fields genoemd, zijn restanten van prehistorische akkers. Tussen ca. 1000 v.Chr. en 200 na Chr. verbouwden boeren hier hun gewassen op kleine veldjes van gemiddeld 35 x 35 m. Tussen de akkers

lagen wallen en die kunnen we nu nog terugvinden. Op de routekaart zijn de wallen aangegeven als rode lijnen. Op de hoogtekaart, het *local relief model*, zijn ze goed te herkennen.

De drie personen staan ieder op een nog zichtbare wal

Wallen in het pad

Als u hier de bodem van dit pad bekijkt dan ziet u een aantal keer een hele lichte verhoging. Dat zijn de wallen tussen de raatakkers. Dit is ontzettend lastig, nietwaar. Het wordt makkelijker als u naar de website van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) surft (de handleiding hieronder helpt u hierbij): (<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>). Door de 'mijn locatie' functie aan te zetten ziet u precies waar u staat ten opzicht van de wallen. Tijdens de hele route zal dit een ontzettend handig functie zijn. Ook als u onverhoopt ergens fout loopt! In het veld zijn raatakkerwallen echter amper te onderscheiden, maar op het AHN zijn ze goed te herkennen, zeker op de *local relief model* visualisatie die in het Erfgoed Gezocht project is gebruikt. Dit heeft veel nieuw ontdekte raatakkers opgeleverd.

Bij het bord ziet u ook de eerste grafheuvel van deze route. Bij punt 2 volgt meer uitleg over grafheuvels.

Het actueel Hoogtebestand Nederland

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) heeft de afgelopen jaren met behulp van LiDAR (Light Detection And Ranging) de hoogte van heel Nederland in detail ingemeten. LiDAR houdt in dat het aardoppervlak via laserstralen wordt ingemeten. Dit is gedaan vanuit een vliegtuig. Waar bij conventionele meettechnieken zichtbaarheid essentieel is en dichte vegetatie een beperkende factor is, vormt dit bij LiDAR geen probleem. Hierdoor biedt het AHN voor het eerst een blik op de ondergrond van dicht beboste gebieden zoals de Utrechtse Heuvelrug. Meer weten over de hoogtekaart van Nederland of kijken hoe uw eigen achtertuin er van boven uit ziet? Kijk dan op www.ahn.nl.

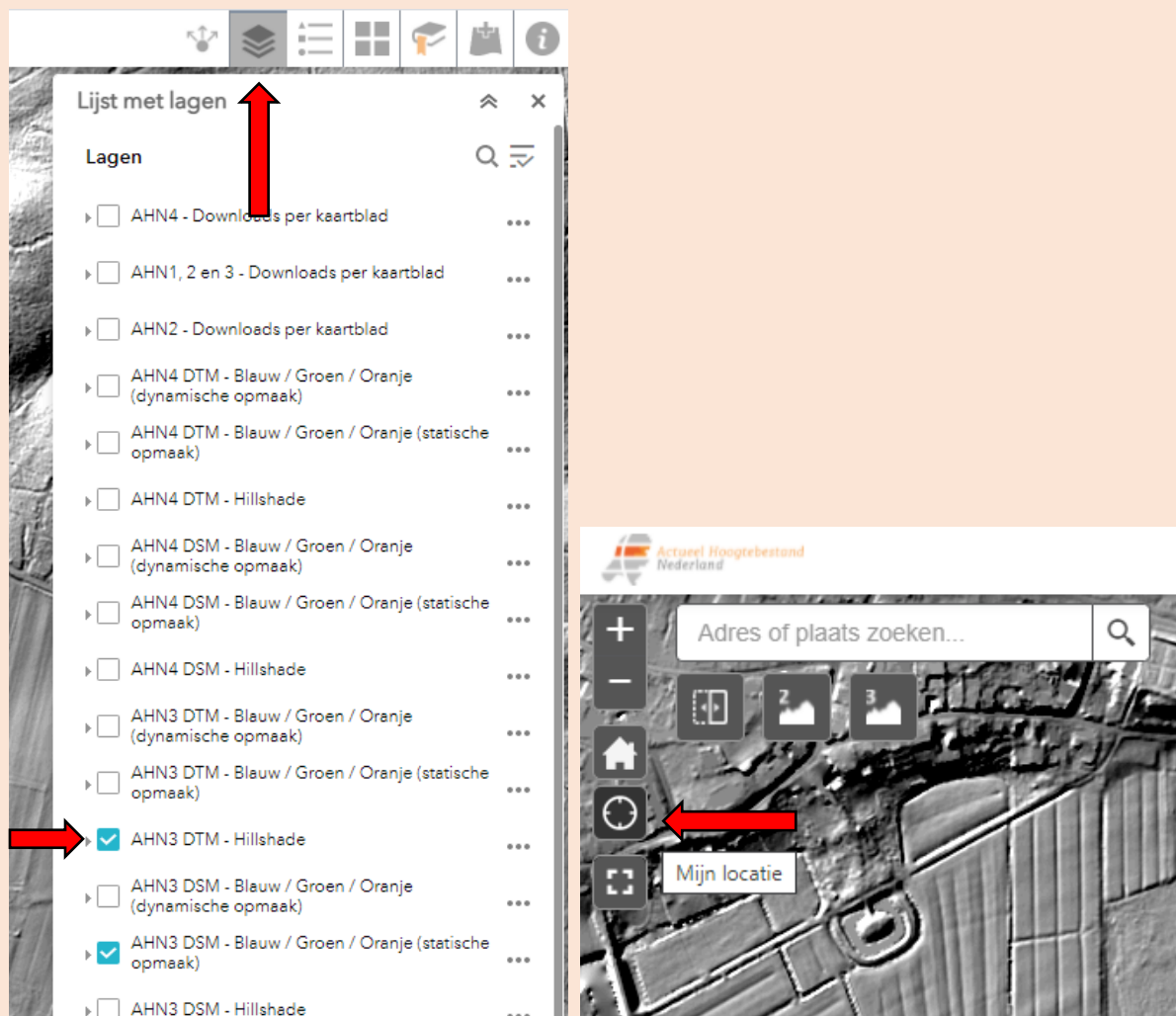
Handleiding AHN viewer:

Ga naar <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

De AHN viewer staat standaard op de gekleurde weergave, maar om archeologische structuren te zien is de zgn. 'hillshade' weergave meer geschikt.

Klik rechtsboven op de knop 'lijst met lagen' (de stapel vierkantjes) en vink nu 'AHN3 DTM – Hillshade' aan.

Als u op de ronde knop in de linker bovenhoek klikt. Deze brengt u naar de locatie waar u zich op dit moment bevindt. Het blauwe bolletje toont uw locatie. Als u de knop vervolgens weer uitzet dan kunt u verder in of uitzoomen.

We lopen verder via statige beukenlanen. Aan onze rechterhand zien we akkers en bebouwing die de rand van Elst vormen. Bij de kruising met een fietspad slaan we rechtsaf en zien we ietsje verderop drie grote grafheuvels op de flank van de heuvelrug liggen.

2 Drie grafheuvels

Hier zien we drie grafheuvels vlak bij elkaar liggen. Grafheuvels zijn begravingen uit de prehistorie waar een heuvel over het graf is opgeworpen. Grafheuvels komen voor vanaf het late neolithicum (ca.2850

v.Chr.) en bleven in gebruik tot in de Romeinse tijd, dus wel 3000 jaar. Slechts een heel klein deel van de samenleving werd in grafheuvels begraven. Bovendien werd lang niet altijd een nieuwe heuvel opgeworpen. Er werden later vaak meerdere overledenen bijgeplaatst. Aanvankelijk als begraving, later meestal gecremeerde resten in een urn.

Deze drie grafheuvels zijn gereconstrueerd door het heuvellichaam op te hogen en worden goed onderhouden daarom zijn ze duidelijk zichtbaar. Deze grafheuvels zijn nooit opgegraven, wel is door grondboringen vastgesteld dat het daadwerkelijk om grafheuvels gaat. Bovendien is er een scherp zgn. Drakenstein-aardewerk gevonden. Dit aardewerk type stamt uit de midden bronstijd (ca. 1800-1100 v.Chr.) en is door de eerste opgraver van dit soort potten, de beroemde archeoloog A.E. van Giffen, vernoemd naar de locatie van de grafheuvel waar hij dit vond, Landgoed Drakenstein bij Lage Vuursche.

Meer weten over Drakenstein-aardewerk? Lisette Verhoeven schreef er een stuk over op Utrecht Altijd: <https://www.utrechtaltijd.nl/verhalen/de-grafheuvels-bij-kasteel-drakenstein/>

We lopen verder over het brede zandpad, en nemen de eerste weg links. Na een bocht in het pad houden we bij een splitsing rechts aan, een smal, dichtbegroeid pad in.

Bij de eerste kruising buigen we af naar rechts en zien iets verderop een prachtige grafheuvel direct links van het pad.

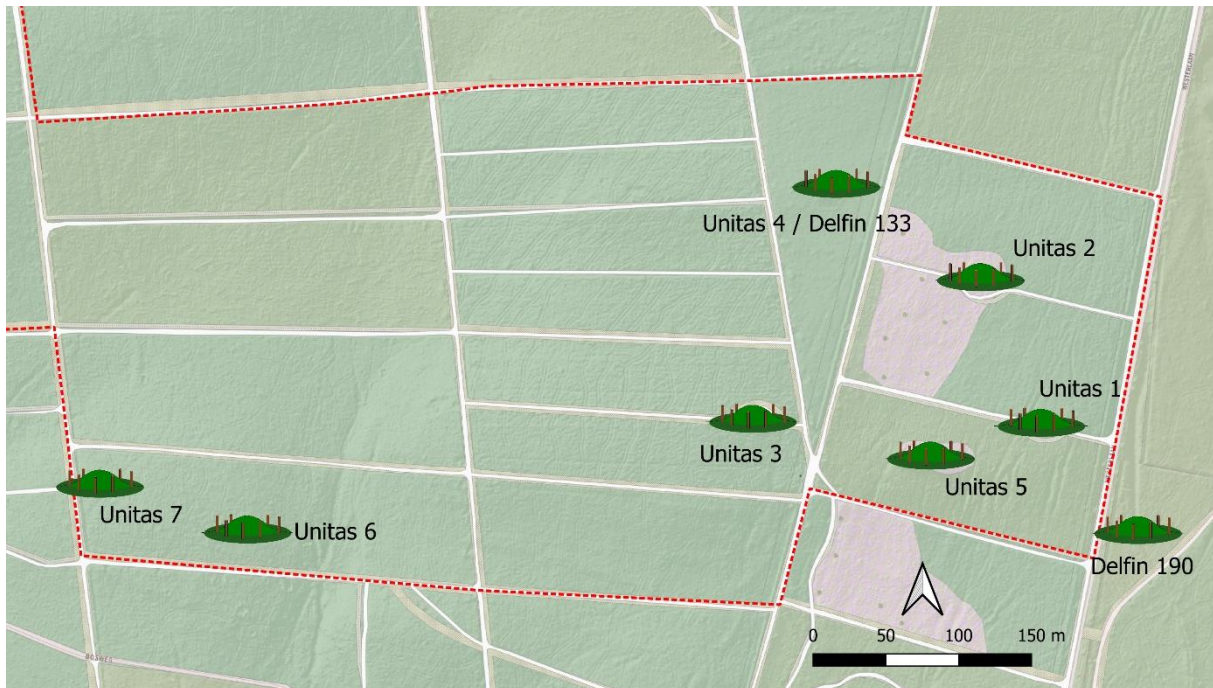
3 Grafheuvel 'Unitas 7'

Deze grafheuvel en de 8 andere die hier direct ten westen van liggen (bij punt 4 en 5, 1 heuvel ligt buiten onze kaart) zijn allemaal ontdekt door mevrouw Ch. H. Delfin-Van Mourik Broekman. Als zeer actief amateur archeologe heeft zij deze grafheuvels niet alleen ontdekt maar ook mee opgegraven. Een jaar na haar ontdekking zijn in 1971 door de AWN (vereniging Vrijwilligers in der Archeologie) onder leiding van de provinciaal archeoloog Van der Tent kleine sleuven door de zuidelijke vijf heuvels getrokken om vast te stellen of het inderdaad grafheuvels zijn. Dat bleken ze allemaal te zijn.

De naam Unitas verwijst naar de Utrechtse studentenvereniging *Unitas* die deze heuvels ooit van alle bomen en struiken ontdoed. Dit verwijderen van grotere vegetatie is belangrijk voor het behoud van

archeologisch erfgoed omdat wortels begraven resten aanzienlijk kunnen beschadigen, zeker als de boom omwaait. Afgelopen jaar is daarom door Landschap Erfgoed Utrecht samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in deze regio de zogenaamde Archeobrigade gestart (meer lezen hierover?: <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/archeologische-monumentenzorg/artikelen/archeobrigade>).

De AWN is nog altijd heel actief. Zij organiseren lezingen, cursussen, doen onderzoek en verschillende soorten veldwerk. Ook meedoen? Kijk op: <https://www.awn-archeologie.nl/>

Direct na de grafheuvel slaan we af naar links. Helaas onzichtbaar door de dichte begroeiing ligt links van het pad grafheuvel 'Unitas 6'. Bij de kruising gaan we rechtdoor. Pas bij de tweede kruising van 4 wegen nemen we het pad naar links en het eerst volgende pad naar rechts. Na een kleine honderd meter zien we een smal pad en een langgerekte heuvel door de bomen heen schemeren. Dit is het langbed ofwel 'Unitas 5'

4 Langbed (Unitas 5)

Dit zgn. langbed is een uitzonderlijk soort grafheuvel. Zoals de naam al doet vermoeden is het heuvellichaam niet rond zoals bij de meeste grafheuvels, maar langgerekt en in dit geval wel 45 lang en 10 m breed. Langbedden komen voor in de late bronstijd en vroege ijzertijd, maar grote exemplaren zoals deze zijn alleen bekend uit de vroege ijzertijd. Meestal zijn langbedden onderdeel van een urnenveld (groepen van vele kleinere grafheuvels uit de ijzertijd).

De AWN heeft in 1971 drie kleine sleuven in dit langbed gegraven. Helaas zijn de vondsten die hierbij gedaan zijn (resten van houtskool, crematieresten en een aantal scherven) verloren gegaan, maar o.b.v. de beschrijving is het waarschijnlijk dat deze in de ijzertijd dateren.

We lopen verder en slaan bij de T-splitsing af naar links een breed pad op. Direct rechts van het pad ligt grafheuvel Delfin 190 en iets verderop leidt een klein pad links van de weg naar 'Unitas 1'. Enige jaren geleden zijn de opgravingssteuies die de AWN in 1971 groef in deze twee grafheuvels met nieuwe technieken en nieuwe kennis onderzocht en dat leverde veel informatie op.

5 Twee (gedeeltelijk) opgegraven grafheuvels

In 2006 zijn Unitas 1 en Delfin 190, de twee meest oostelijke grafheuvels van onze route, opgegraven door de Universiteit Leiden. Van beide heuvels is slechts een klein deel opgegraven omdat opgraven niet alleen informatie oplevert, maar ook het te onderzoeken object vernietigt. Opgraven kan maar één keer gebeuren. Daarom is het belangrijk om nooit alles op te graven en wat er gevonden wordt heel nauwkeurig te documenteren. In Nederland wordt daarom vrijwel alleen opgegraven als het erfgoed sowieso vernietigd zal worden omdat nieuwbouw noodzakelijk is. De westelijke grafheuvel, Unitas 1 is waarschijnlijk opgeworpen in de vroege bronstijd, ca. 2000-1800 v.Chr.). De oostelijke, Delfin 190, is iets jonger. Hij stamt uit het tweede deel van de midden bronstijd (ca.1500-1100 v.Chr.) en ligt bovenop een erf uit een eerdere fase van de midden bronstijd (1800-1500 v.Chr.).

Unitas 1

Unitas 1

In deze grafheuvel werd een hoek ofwel kwadrant in het noordoosten opgegraven waar ook de proefsleuf uit 1971 was geweest. Er werden hier verschillende zgn. wikkeldraadscherven gevonden op het oppervlak waar de grafheuvel bovenop gebouwd is. Wikkeldraadaardewerk komt voor in de vroege bronstijd, ca. 2000-1700 v.Chr.. Deze scherven zijn hier naar alle waarschijnlijkheid bewust neergelegd en daarna is de grafheuvel er bovenop geplaatst. De grafheuvel is in 1x opgeworpen en niet later opgehoogd of juist afgegraven. Wat u hier ziet is min of meer zoals deze heuvel er in de prehistorie ook uitzag, zo'n 4000 jaar geleden.

Over deze opgraving en het wikkeldraadaardewerk hebben Zoë van Litsenburg en Maxime Verhoeven een heel leuk en informatief filmpje gemaakt: <https://youtu.be/4GBWpHBClrM>.

In het opgegraven deel van deze heuvel zijn geen resten van begraving of crematie gevonden, maar het centrum van de heuvel is niet opgegraven en daar bevindt zich waarschijnlijk het primaire graf. Wel hebben amateur archeologen in 1990 tussen de wortels van een omgevallen boom 8 m buiten de grafheuvel de resten van een potbeker gevonden. Dit type aardewerk komt voor in de klokbeperperiode (2500-2000 v.Chr.) en de vroegste fase van de vroege bronstijd (2000-1800 v.Chr.). Het kan zijn dat deze pot begraven is voordat de grafheuvel werd opgericht. In dat geval was deze plek al belangrijk en is de grafheuvel daarom hier opgeworpen. Daarentegen kan de potbeker ook zijn begraven als onderdeel van de begravingsriten die werden uitgevoerd toen de grafheuvel werd opgeworpen wat zou betekenen dat deze heuvel uit het begin van de vroege bronstijd komt.

Delfin 190

De oudste resten uit deze opgraving bestaan uit resten van een nederzetting uit de eerste fase van de midden bronstijd (de zgn. Hilversum periode, 1800-1500 v.Chr.). In een latere fase van de midden bronstijd is de grafheuvel aangelegd. Het komt niet vaak voor dat een midden bronstijd grafheuvel op een nederzettingsterrein is gebouwd. Helaas is het midden van de grafheuvel niet opgegraven en is niets van het primaire graf bekend. We weten dus ook niet of de kern van de grafheuvel misschien uit een eerdere periode stamt (een vuurstenen pijlpunt uit klokbeper periode (2500-2000 v.Chr.) en scherven van potbekers (ca. 2500-1900 v.Chr.) zijn in de buurt gevonden). Het opgegraven deel van de grafheuvel is echter in één actie tijdens de latere midden bronstijd (1500-1100 v.Chr.) opgeworpen.

Wel hebben zowel de AWN als de Leidse opgravingsresten van een kringgreppel gevonden. Zulke greppels rond de grafheuvel kwamen veel voor in de midden bronstijd. Op een later moment tijdens de midden bronstijd is een tweede begraving in de vorm van een urn met crematieresten in de flank van de heuvel bijgezet. Het toevoegen van nieuwe bijzettingen kwam veel voor in de midden bronstijd. Ook geeft dit een vrij precieze datering aan het opwerpen van de grafheuvel. Hij is in ieder geval gelijktijdig of jonger dan de nederzetting uit de eerste fase van de vroege bronstijd (ca. 1800-1500 v.Chr.), maar ouder dan de urn, dus voor het begin van de late bronstijd (in ca. 1100 v.Chr.).

Slechts een paar honderd meter naar het zuiden in het moderne Elst ('t Bosje) is bij opgravingen een nederzetting uit dezelfde periode als deze grafheuvels gevonden. Ook in andere gebieden komt het vaak voor dat de grafheuvels hoger op stuwwalafzettingen liggen terwijl de nederzettingen lager op de flanken liggen. Deze relatie tussen bewoning en grafheuvels was één van de vragen bij de Leidse opgraving. Meer weten? Over deze grafheuvels en de opgravingen is een heel informatief en toegankelijk boek uitgebracht:

Evert van Ginkel & Yuri van Koeveringe 2010: Op de rand van de rug. Grafheuvels op de Elsterberg bij Rhenen. Sidestone Press: Leiden. (gratis te lezen/downloaden via: <https://www.sidestone.com/books/op-de-rand-van-de-rug>)

Het complete wetenschappelijk verslag is gepubliceerd als Fontijn, D. (ed.): *Living near the dead. The barrow excavations of Rhenen-Elst: Two millennia of burial and habitation on the Utrechtse Heuvelrug*. p.119-130, Sidestone Press: Leiden. (gratis te lezen/downloaden via: <https://www.sidestone.com/books/living-near-the-dead>)

Helaas is het pad dat langs grafheuvel Unitas 2 voert in onbruik geraakt en totaal overgroeid. Van deze heuvel is vanaf het pad waar we nu over lopen niets te zien. Als we bij een T-splitsing komen is schuin links tussen de dennenbomen de open plek en lichtere groene begroeiing van de Unitas 4 heuvel te zien.

6 Een verstoorde grafheuvel

In september 2008 zag een opmerkelijke wandelaar dat er een gat was gemaakt in de top van deze grafheuvel. Via de boswachter werd de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) ingeschakeld. Er bleek een groot gat van 2,7 x 4,4 m en ca. 1 m diep in het midden van de heuvel gegraven. Door aardewerk uit de zandhopen te verzamelen en de wanden van de put te bestuderen bleek deze grafheuvel uit de midden tot late ijzertijd (ca. 500-12 v>chr.) te komen. De vandalen hadden bovendien de helft van een crematie in een urn vernield. De andere helft zat gelukkig nog in de putwand.

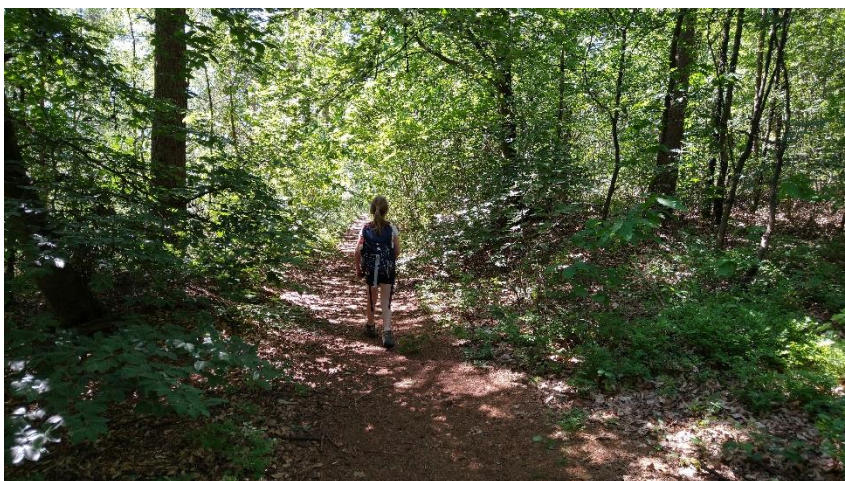
Hier was duidelijk sprake van bewust graven door mensenhand en de politie werd dan ook ingeschakeld. De put leek echter niet het gevolg van schatgraverij. Een deel van het opgeworpen zand was 'gecamoufleerd' met mos en dunne berkenstammetjes waren als een soort dak over het gat heen gelegd. Het doel was onduidelijk (stropen/survivalen?). Helaas was deze heuvel in 1997 wel ten prooi gevallen aan schatgravers. Toen was een gat van 1x1,6m en ca. 70 cm diep in de top gegraven.

Bij de grote put uit 2008 werden verschillende scherven, fragmenten houtskool en verbrand bot gevonden. Om nog zo veel mogelijk informatie te documenteren heeft de RCE de stort die uit het gat afkomstig was gezeefd om zo veel mogelijk scherven en andere resten veilig te stellen. Daarnaast werden de putwanden recht afgestoken en getekend/gefotografeerd. Bovendien zijn monsters voor pollenonderzoek en datering genomen.

In één van de zijanten van de put bleek een crematiegraf doorsneden te zijn. In totaal konden 115 fragmenten verbrand bot, samen maar 26 gram zwaar, en 81 scherven verzameld worden. Zowel menselijk als dierlijk bot was aanwezig (beide slecht 1 gram). De robuustheid van het menselijke bot toont dat deze persoon naar alle waarschijnlijkheid ouder dan 6 jaar was, maar meer kan er niet afgeleid worden van deze kleine hoeveelheid. Het aardewerk kan, hoewel zeer gefragmenteerd, gedateerd worden in de midden en late ijzertijd (ca. 500 – 12 v.Chr.). Dat betekent dat deze grafheuvel meer dan een millennium na de Unitas 1 en Delfin 190 grafheuvels is opgeworpen. Voor deze periode is dit een erg grote grafheuvel (ruim 15 m in doorsnede), gewoonlijk zijn ijzertijd heuvels een stuk kleiner.

Meer weten over deze heuvel? Dit Engelstalige artikel beschrijft de verstoring en de noodopgraving: Arnoldussen, S. & J.-W. de Kort 2010: A disturbed Iron Age barrow at Rhenen – Elsterberg (Unitas 4). In: D. Fontijn (ed.): *Living near the dead. The barrow excavations of Rhenen-Elst: Two millennia of burial and habitation on the Utrechtse Heuvelrug*. p.119-130, Sidestone Press: Leiden. (gratis te lezen/downloaden via: <https://www.sidestone.com/books/living-near-the-dead>)

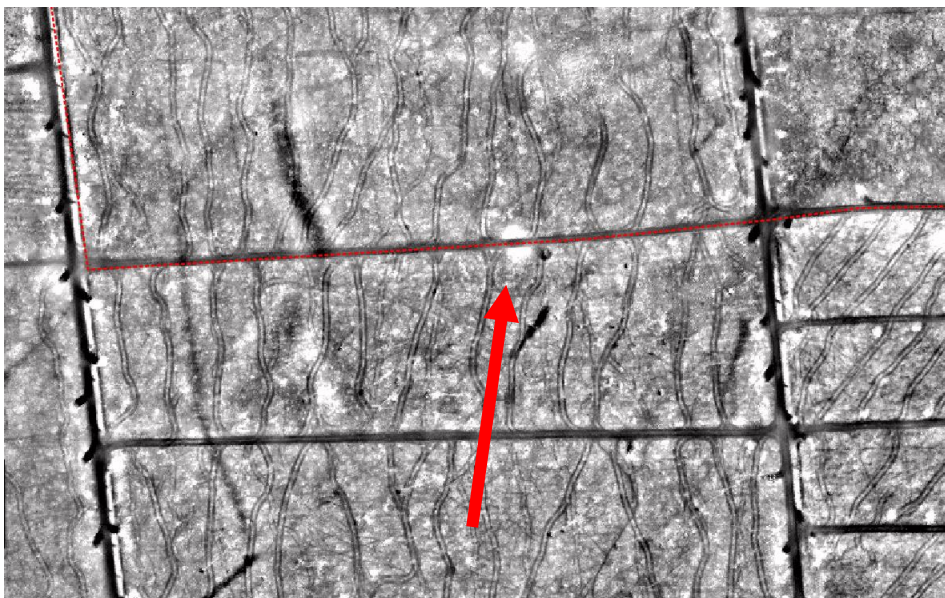
Na een blik op de verstoorde grafheuvel Unitas 4 te hebben geworpen vervolgen wij onze weg in noordelijke richting, maar slaan vrijwel direct weer af naar het westen. We volgen dit smalle pad zo'n 450 m (we passeren 2x zijpaden) totdat er aan weerszijden van het pad een hele lage verhoging zichtbaar is (foto hieronder). Dit is heel moeilijk te zien, maar u kunt de AHN-viewer gebruiken om de juiste plek te vinden.

Aan weerszijde van het pad is een heel lichte verhoging te zien.

7 Nieuwe grafheuvel

Op de hoogtekartaat hieronder is mooi te zien hoe het pad midden door een ronde heuvel loopt. In het bos is dit lastig te zien, zeker ook omdat het hele gebied enigszins schuin loopt. Tijdens het Erfgoed Gezocht project hebben 27 van de 30 deelnemers die deze kaart hebben onderzocht de heuvel gemarkeerd als een mogelijke grafheuvel. Een jaar geleden, op 21-6-2020, hebben wij deze plek onderzocht en het bleek een echte grafheuvel te zijn. In de omgeving liggen nog veel meer van dit soort mogelijke grafheuvels. Hopelijk zijn in de nabije toekomst nog meer van deze potentiële grafheuvels door booronderzoek te bevestigen of ontkrachten.

Lees het Nieuwsuur-artikel <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2337975-speurwerk-duizenden-hobbyarcheologen-leidt-tot-nieuwe-inzichten>

Bekijk het hele item met op het einde beelden hoe deze heuvel wordt onderzocht: <https://nos.nl/nieuwsuur/video/2338056-speurwerk-van-hobby-archeologen-in-coronatijd>

We vervolgen onze weg en slaan bij de eerst kruising af naar het noorden. Na korte tijd nemen we een breder gravelpad naar links. We klimmen nu langzaam omhoog naar één van de hogere punten in deze omgeving.

Neem het bredere gravelpad naar links

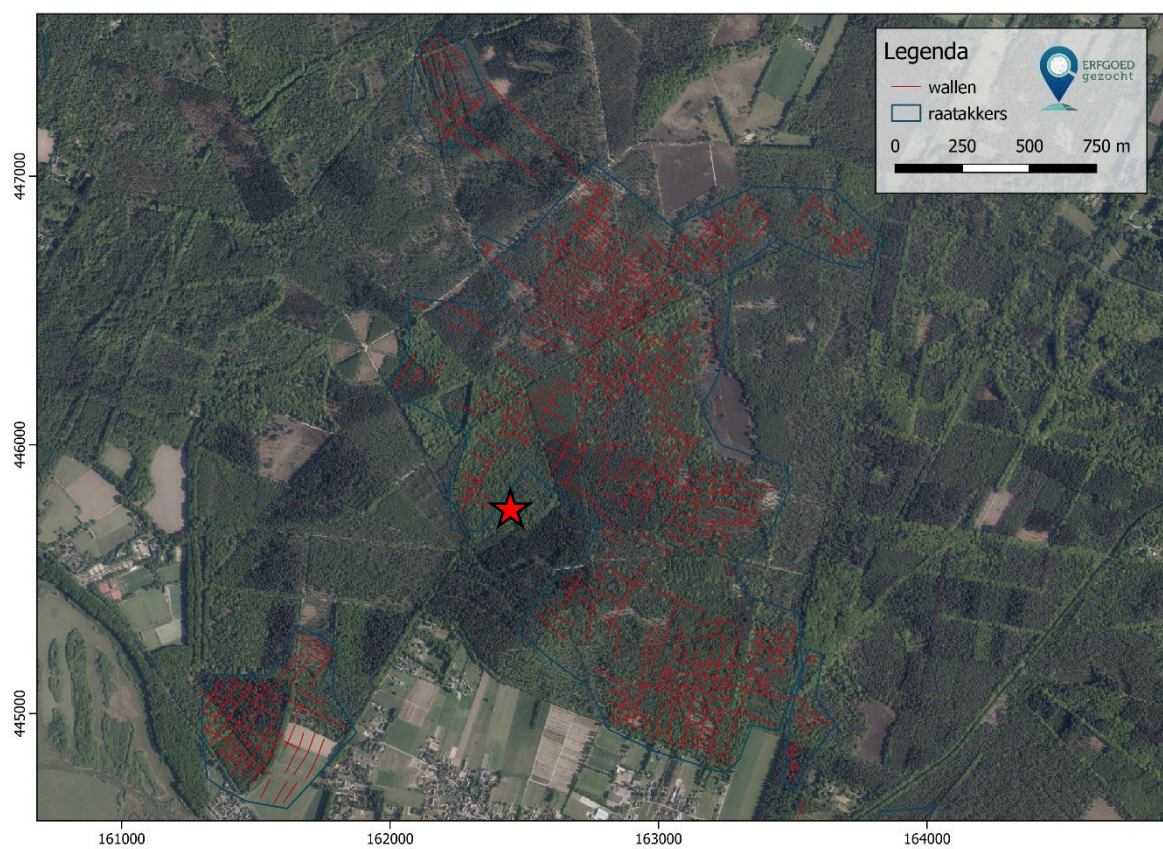
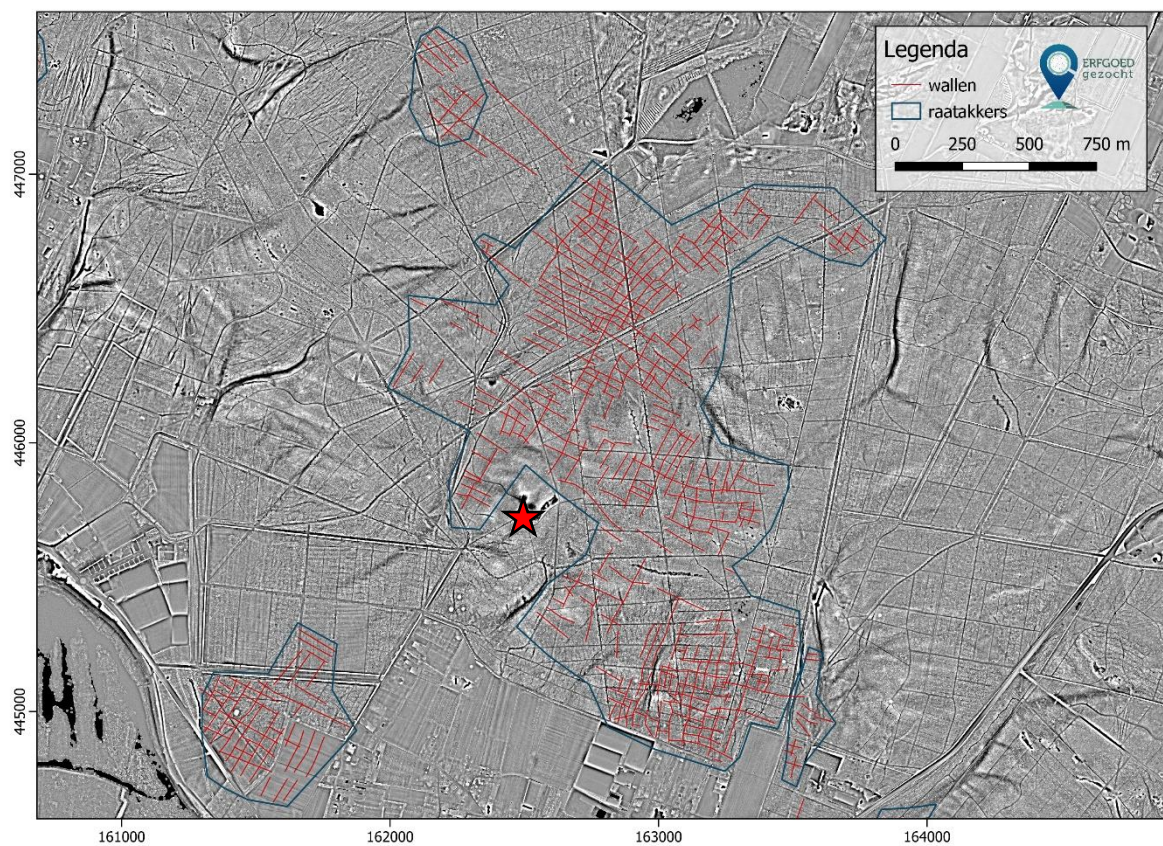
8 Celtic fields

Op dit moment is het uitzicht vanaf dit punt volledig belemmerd door bomen, maar in de ijzertijd was dit een groot open akkerlandcomplex. De deelnemers aan het Erfgoed Gezocht hebben ontdekt dat er één heel groot aaneengesloten Celtic field complex van Elst de heuvelrug over naar het noorden liep. Voordien was alleen het stuk waar we aan het begin van de wandeling doorheen liepen (punt 1) bekend. Nu weten we dat we op deze plek aan vrijwel alle kanten omringd worden door prehistorische akkers. De rode ster op de afbeeldingen hieronder geeft onze locatie aan.

Marcel Creemers raakte geïnspireerd door dit enorme complex en heeft een verbeelding gemaakt van hoe dit gebied er in hoogtijdagen uit kan hebben gezien. De reconstructie (zie hieronder) toont de maximale bewoning gebaseerd op alle gevonden akkers. Of die akkers ook allemaal tegelijk in gebruik waren zal verder onderzoek moeten uitwijzen. Dit model speelt ook een rol in de prachtige en informatieve film die Marcel hierover maakte. Kijk deze vooral: <https://vimeo.com/452813544>

Of de officiële presentatie van deze reconstructie plus een uitgebreide uitleg is de zien in de derde online lezing van het Erfgoed Gezocht project: https://youtu.be/Sxpir_O2eQU.

Bij de opgravingen van de Unitas grafheuvels waar we bij punt 5 over spraken zijn op en rond de grafheuvels veel resten, zoals scherven maar ook stukken van maalstenen, e.d., uit de late ijzertijd en de eerste fase van de Romeinse tijd gevonden. Op dat moment konden deze vondsten niet goed verklaard worden. Er werd aangenomen dat hier mogelijk sprake was van resten van akkerbouw, maar dit kon niet aangetoond worden. Inmiddels is de resolutie van de LiDAR-hoogtekaarten zo goed dat de deelnemers van het Erfgoed Gezocht project deze hypothese wel konden bewijzen en vele wallen die de akkers van elkaar scheidden zijn inmiddels in kaart gebracht (zie hieronder).

Verbeelding van het raatakkercomplex in de ijzertijd door Marcel Creemers

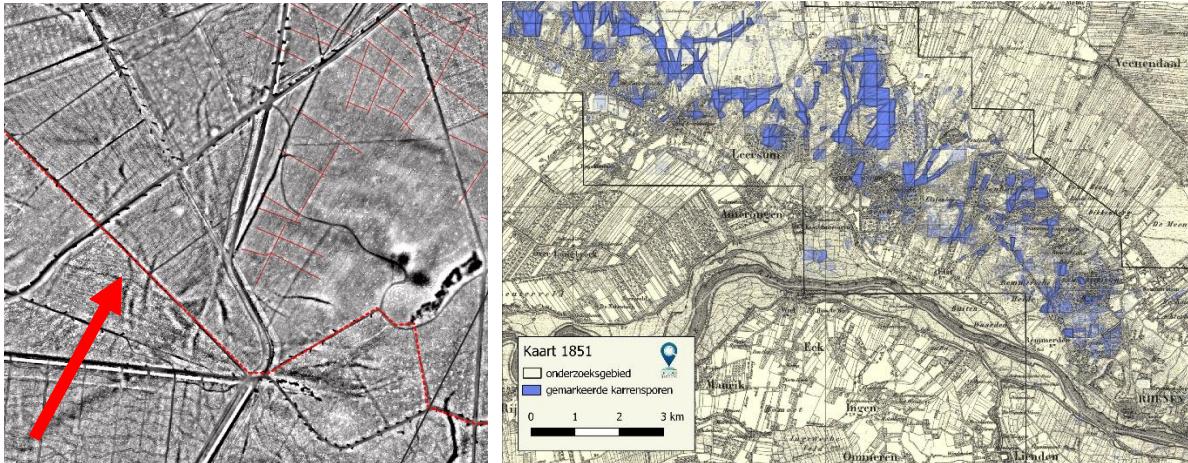
We volgen het bredere pad verder en dalen weer af. Beneden komen we aan op een vijfsprong. We nemen hier het kleinste pad dat langzaam omhoog loopt naar het noordwesten. Let op: er lopen hier twee smalle paden naast elkaar. Wij nemen het rechter pad. Het linker is een mountainbikeroute.

Kruising: neem van de twee parallel lopende paden het rechter, links razen mountainbikers voorbij!

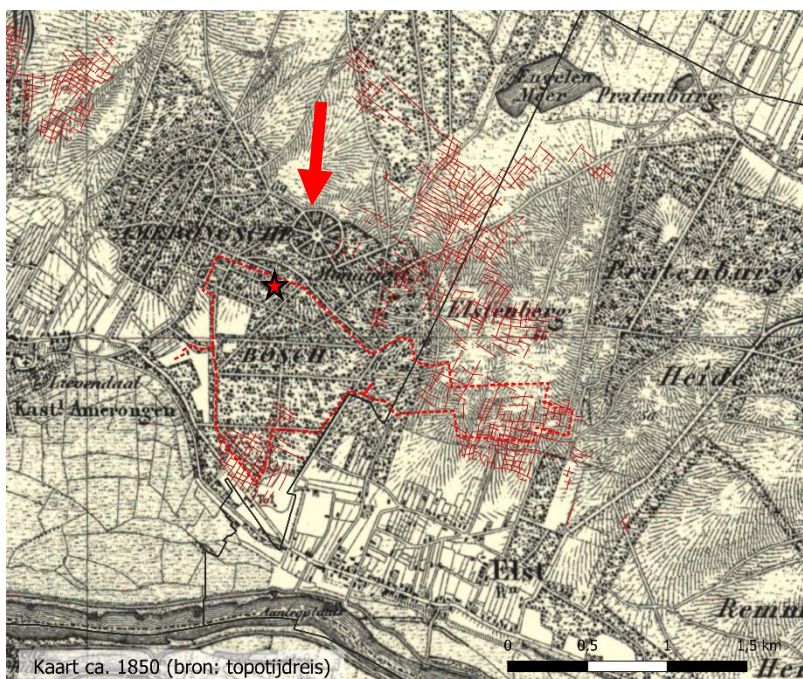
9 Karrensporen

Op dit punt wordt ons pad doorsneden door een aantal smalle geulen. Opnieuw zijn deze in het veld lastig te zien, maar ze zijn wel duidelijk op de hoogtekaart. De deelnemers aan Erfgoed Gezocht hebben naast grafheuvels en Celtic fields ook karrensporen gemarkeerd. Karrensporen zijn lastig te dateren en een groot gedeelte zal slechts 100 jaar oud zijn. Echter door de gehele Utrechtse Heuvelrug op deze manier in kaart te brengen is het geheel aan routes zichtbaar geworden waarvan sommige een stuk ouder zijn dan 100 jaar.

10 Uitzicht op de Betuwe

We zijn hier bij een open plek in het bos gekomen en hebben hier een prachtig uitzicht op de Betuwe. Terwijl wij de Utrechtse Heuvelrug in eerste instantie associëren met uitgestrekte bossen is dat nog niet zo heel erg lang het geval. Een kleine 200 jaar geleden was dit één uitgestrekt heide gebied, net als de Veluwe, grote delen van Drenthe, Brabant, etc. De landgoederen die hier vanaf die tijd ontstonden begonnen deze woeste gronden om te zetten in bossen. De statige lanen en geometrische laanpatronen tonen deze ontstaansgeschiedenis. Zo heeft de kasteelheer van kasteel Amerongen in 1792 het sterrenbos aangelegd waarvan het centrum nog (of beter gezegd weer) goed te herkennen is op de topografische en hoogtekaarten als wiel met spaken, direct ten noorden van waar wij nu staan.

11 Reconstructie grafheuvel + Berghuis

Hier treft u een reconstructie van een grafheuvel waar u doorheen kunt lopen. Hierdoor is goed te zien hoe een grafheuvel is opgebouwd. Ook wordt aangeduid waar het primaire graf zich bevindt en waar

latere bijzettingen kunnen liggen. Hoewel van beton geeft dit toch een goed inkijkje in hoe een grafheuvel is opgebouwd en toont deze heuvel duidelijk dat grafheuvels niet eenmalig maar over langere tijd werden gebruikt.

De route is nu bijna voltooid. Als u wil kunt u nu een welverdiende pauze nemen op het terras van het Berghuis.

Via dit brede pad lopen we terug naar het zuiden tot we op het punt komen bij de ingang van het bos waar we ook gestart zijn. We nemen de weg rechts richting parkeerplaats.

Mocht u nog niet moe zijn en meer erfgoed willen bezichtigen dan kunt u een bezoek brengen aan:

- Tabaksteeltmuseum <http://www.tabaksteeltmuseum.nl/> Burgemeester Jonkheer H. van Den Boschstraat 46, 3958 CD Amerongen
- Tabaksschuur – informatiecentrum Utrechts Landschap, Veenseweg 8, 3958 ET Amerongen, geopend za, zo, wo 13:00-16:00. <https://www.utrechtslandschap.nl/infocentra/tabaksschuur-amerongen> (bewegwijzerd vanaf de parkeerplaats)
- Kasteel Amerongen, Drotestraat 20, 3958 BK Amerongen, <https://www.kasteelamerongen.nl/>, geopend do - zo 11:00-17:00.

Het Erfgoed Gezocht project op de Utrechtse Heuvelrug is een samenwerking tussen Landschap Erfgoed Utrecht en de Universiteit Leiden en wordt gefinancierd door de Provincie Utrecht, het Fonds voor Cultuurparticipatie, het KF Heinfonds en het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Meer weten over het project? Kijk op: <https://www.universiteitleiden.nl/erfgoed-gezocht>

PROVINCIE UTRECHT

